

Feltbestemmelse af sribet græshoppesanger og græshoppesanger

Under Feltræf 2008 blev den største begivenhed og overraskelse for mange, at en sribet græshoppesanger blev og kunne opdages i felten. Det giver nye perspektiver og udfordringer for "kratluskerne".

Forinden var gået en del fælles indsatser for at finde rastende fugle i strandlinjen, hvilket bl.a. havde ført til flere sene fund af græshoppesanger.

Græshoppesangere færdes notorisk skjult på trækket, hvor de kryber omkring i tæt vegetation som mus, og tilmed forsvinder i korte løb foran iagttageren frem for at lette. Det er ikke tilfældigt at der kun er gjort meget få feltiagttagelser af de sjældne arter; således stammer de fleste europæiske fund af sribet græshoppesanger fra Fair Isle, der er så godt som vegetationsløs!

Græshoppesanger, *Locustella naevia*. Typisk individ med let plettet, oliven overside, kun svage pletter på overgumpen og diffuse lyse spidser på halefjerene. Tertiærerne er brune med ret diffuse lyse rande, og står ikke tydeligt ud mod resten af oversiden. Christiansø, Danmark, den 30. maj 1994. Foto: Mads Jensen Bunch

STRIBET GRÆSHOPPESANGER

Sribet græshoppesanger yngler i Nordasien fra omkring Moskva og østpå; den er dog muligvis hyppigere mod vest, da den årligt høres syngende i Finland (max. 20 fugle på et år). Den ankommer til ynglepladserne fra midt i maj, men de finske forårsfund er dog først gjort fra midsommer og fremover. Arten forlader ynglepladserne igen i august til midt i september. Arten overvintrer i S og SØ Asien vestpå til Nepal, formentligt flest på den Malaysiske Halvø.

Ud over de finske sommerfund er syngende fugle konstateret enkelte gange i Nordnorge og Nordsverige ult. juni-juli.

Græshoppesanger, *Locustella naevia*. Et ret kraftigt sribet individ med tydelige tertiærtegninger. Bemærk, at tertiærernes spids er lysere, ikke hvidlig, og at hånden er lang. Undersidens striber er ret kraftige, men noget udflydende, og fortsætter i "fuld styrke" til undergumpens sider. Falsterbo, Sverige, den 23. august 1990. Foto: Klaus Malling Olsen

Sribet græshoppesanger, *Locustella lanceolata*. Hovedet virker typisk mere rundt end hos græshoppesanger, med kortere næb. Tertiærerne er sorte med smallere, men mere skarpt afsatte rande end hos græshoppesanger, og står ofte tydeligt ud mod resten af oversiden, her således til ryggen. Grønningen, Vestjylland, Danmark, den 17. oktober 2008. Foto: Klaus Malling Olsen

AF KLAUS MALLING OLSEN
e-mail: klausmalling@gmail.com

EFTERÅRSFOREKOMST

Det er dog næppe som syngende, at Danmarks næste sribede græshoppesanger skal findes, nærmere som fyrfalden: en meget stor andel af de europæiske fund er nemlig af fugle faldet ved fyrene – hvilket antyder at arten er langt hyppigere end de ret få observationer giver udtryk for! I Europa er de fleste fund gjort i Storbritannien (110+), heraf 80+ på Fair Isle, hvor arten nærmest er årlig gæst! Desuden er 1-10 fund gjort i de fleste lande i Nord- og Vesteuropa mod syd til Frankrig. Med 6 fund følger Danmark meget godt med Norge (7 fund) og Sverige (11 fund), da intet andet vesteuropæisk land har mere end 5 fund.

Græshoppesanger, *Locustella naevia*. To efterårsfugle, med en lille variation: det nederste individ har lidt kraftigere striber på issen, men fortsat mere som adskilte pletter – som det ses hos det øverste individ. Tertiærernes rande er brune. Begge disse fugle har ret tydeligt mørktegnet overgump. Falsterbo, Sverige, den 9. august 1989. Foto: Klaus Malling Olsen

Langt de fleste fund er gjort ult. september – med. oktober, med en tendens til flest omkring 1. oktober på Fair Isle, lidt senere i det øvrige Europa. Alle de danske fund og de fleste svenske fund er således fra oktober, der er dog et tidligt fund af en fugl ringmærket i Skåne allerede fra 5. september. Af fire tyske fund er de tre fra 13. oktober! Sidste efterårs fund fra Feltræffet blev gjort 17. oktober, og falder således helt ind i mønsteret fra Skandinavien. Forekomsten i Vesteuropa følger hyppige asiatiske trækgæster som hvidbrynet løvsanger, blåstjert og dværgværling, hvis forekomstmønster falder nogenlunde sammen med sribet græshoppesangers.

VIKTIGE FØRSTEINDTRYK

Græshoppesangerne færdes som nævnt meget skjult, og under trækket opdages de normalt blot ved, at man i strandkanten skræmmer en lille, brun fugl op fra tæt bevoksning. Fuglen forsvinder siden lavt i lige flugt (a la vandstær), for at dumpe ned i vegetationen 5-10 meter længere fremme.

Fælles for hele slægten er den *lange, vifteformede hale*, der er meget påfaldende set bagfra – og som klart afviger fra andre sangeres og smådroslers mere lige afskårne hale.

Gør sangeren et ret lyst olivenbrunt indtryk kan man indskrænke mulighederne til græshoppesanger og sribet græshoppesanger. I kikkert vil man nok allerede have bemærket, at oversiden virker let mønstret, da begge arter har mørkstribet eller plettet overside.

Sribet græshoppesanger, *Locustella lanceolata*. En sørgelig andel af de europæiske fugle er faldet ved fyrtårne. Bemærk de meget tydelige sorte striber på oversiden samt de sortagtige tertiærer med meget smalle, men distinkte lyse rande. Ottenby, Öland, Sverige 6. oktober 2000. Foto: Klaus Malling Olsen.

Sribet græshoppesanger, *Locustella lanceolata*. Bemærk den udbredte og gedigne sribning over brystet – som halslænke, afgrænset nedadtil af gulbrunt. En sådan piberagtig tegning med lange sorte striber er uden for græshoppesangers variation, omend tegningen her er i den mere diffuse afdeling; mange sribet græshoppesangere har mere distinkte og smallere sorte striber. Desuden ses issens brede sorte striber. Grønningen, Vestjylland, Danmark, den 17. oktober 2008. Foto: Klaus Malling Olsen

Er sangeren ret stor og langstrakt a la rørsanger, med langt, trekantet hoved og ret lange vinger, er det en græshoppesanger!

Er sangeren nærmest gærdesmutteagtig lille og rund med rundt hoved og korte vinger – men lang, vifteformet hale – er fuglen sandsynligvis en sribet græshoppesanger!

Er overgumpen af samme farve som ryggen, eller kun med meget utydelig varm farvning er fuglen græshoppesanger eller sribet græshoppesanger.

Er overgumpen rustbrun imod en mørk hale og brun ryg er pallas græshoppesanger en mulighed; check dog først, at fuglen virkelig har lang, vifteformet hale. Det er flere gange sket, at opskræmt sivsanger har vist sig at være forklaringen; sivsanger har kortere og mere lige afskåret hale!

Græshoppesanger, *Locustella naevia*. Fugl med svage mørke striber på brystet, men brede og tydelige på undergumpen, som er reglen hos arten! Falsterbo, Sverige, den 8. september 1989. Foto: Klaus Malling Olsen

Græshoppesanger, *Locustella naevia*. Fugl med smalle mørke længdepletter på ret ensartet gulbrun underside, bemærk at pletterne er koncentreret midt på brystet. Falsterbo, Sverige, den 8. september 1989. Foto: Klaus Malling Olsen

FORMEN ADSKILLER SIG LET

Da glimtene af de skulkende fugle er korte, må man ofte stille sig tilfreds med kun at have set en del af fuglen. Ser man hele fuglen bør man kigge efter, hvor striberne på fuglen sidder – samt forsøge at få set tertiærerne.

Græshoppesanger er rørsangeragtig i formen og størrelsen. Fugle i hvile virker ret fladpandede og langnæbbede, a la rørsangerne, ligesom hånden rager fint ud bag tertiærerne (forholdet mellem tertiærer og hånd er 1:0.5–0.8(1.0)). Den gør et velafbalanceret indtryk, hvor halen harmonisk forstærker fuglens ret langstrakte form.

Stribet græshoppesanger virker typisk mindre og rundere. Hovedet er ofte rundere og næbbet smallere og kortere; jeg har ved nogle tilfælde associeret til havterne (hvor græshoppesanger er fjordterne!). Generelt virker stribet græshoppesanger mere kortvinget end græshoppesanger. Hånden er således kortere; forholdet mellem tertiærer og hånd er 1: 0.3–0.5. Halen kan derfor virke forholdsvis lang og dominerende, men dette er en effekt af kortere vinger og krop – ikke af totallængden. De enkelte mål de to arter imellem overlapper mere end ovenstående kan give indtryk af, hvorfor de enkelte arters generelle anatomi må spille ind.

DE VIGTIGSTE DRAGTKARAKTERER

Bryst og forflanker:

Er græshoppesangeren kraftigt stribet over bryst og forflanker, men svagere tegnet bagtil = stribet græshoppesanger.

Stribet græshoppesanger, *Locustella lanceolata*. Typisk individ med vel adskilte sorte striber over brystet, hvidlig bug og gulbrun-tonet undergump med striber begrænset til centret af undergumpen. Hovedtegninger lidt tydeligere end græshoppesangers med tydeligere lyst øjenbryn og – artstypisk – gulbrunt anstrøg på halssiderne. Kutnetsovka, Østsibirien 13. juni 1989. Foto: Klaus Malling Olsen

Er græshoppesangeren kraftigt stribet på bagflanker og undergump = græshoppesanger.

Græshoppesanger har gråhvid til gul-tonet, ret ensartet underside. Brystet og forflankerne er enten *utegnede* eller har smalle mørke pletter, der varierer en del i omfang. Mange mangler helt striber på bryst og forflanker, og er uproblematisk; en græshoppesanger med ustribet front og stribet bagparti (bagflanker og undergump) er en almindelig græshoppesanger!

De kraftigt tegnede har ret brede og udflydende mørkegrå længdepletter på brystet, og dette kan opfattes som et bredt brystbånd – en karakter der normalt forbindes med stribet græshoppesanger. Sådanne kraftigt ”sribede” græshoppesangere er ikke ualmindelige, og hos sådanne skal man kigge efter om striberne fortsætter ned på flankerne og til alle fjer i undergumpen, da en kraftigt bryststribet græshoppesanger altid har kraftig stribning på flanker og undergump! Desuden er stribningen grå-tonet og noget udflydende, a la skærpiers undersidetegning.

Stribet græshoppesanger har varierende striber på brystet og forflankerne; disse partier har generelt varmere gulbrunt anstrøg end græshoppesanger, og ofte er bugen kontrasterende hvidere. Den typiske fugl har distinkte og jævne sorte striber over brystet, der både er mørkere og mere distinkte end hos græshoppesanger. De sorte striber er ofte skarpt afsatte og vel adskilte, a la bjergpiers tegning. Der forekommer dog mere problematiske fugle med kun svage mørke og spredte striber på brystet, men de er få. Også på flankerne er striberne skarpt afsatte og tydelige, mens bagflankerne og gumpesiderne ofte kun er meget svagt tegnede, blot med smalle sorte striber.

Tertiærer (og inderste store dækfjer):

Græshoppesanger har mørkebrune tertiærer med ret brede, men lidt udflydende lyse rande af helt ensartet farve. Typisk står tertiærerne ikke ud fra resten af oversiden, da fjerene har samme tegning og farve som dækfjer, og ikke afviger meget fra rygferene. Enkelte har mørkere brune centre, men fortsat ret brede og diffuse lyse rande.

Stribet græshoppesanger har sortere tertiærer med smallere, men skarpere afsatte og lysere kanter. Kanterne er ikke sjældent næsten hvide – især i spidsen. Tertiærerne afviger tydeligt fra ryggers og vingers fjer, idet blot nogle af de inderste store dækfjer kan have en lige så kontrastrig tegning.

Stribet græshoppesanger, *Locustella lanceolata*, (tv) med ret kraftigt mørkstribet græshoppesanger, *Locustella naevia*, (th). Bemærk stribet græshoppesangers mørkere tertiærer med smallere lyse rande, samt tendensen til bredere sorte striber på ryggens sider – ellers er de to arter her næsten identiske. Bingsmarken, Skåne, Sverige, den 5. september 2008. Foto: Bo Pettersson

Græshoppesanger, *Locustella naevia*, typisk fugl. Bemærk den ret ensartet gultonedede underside og issens/ryggens plettede tegning. Grønningen, Vestjylland den 14. oktober 2008. Foto: Klaus Malling Olsen

Græshoppesanger, *Locustella naevia*. Individ med tydelige mørke pletter/striber over brystet. Fuglen har ret diffuse mørke striber, og issen har kun smalle mørke fjercentre, der giver et plettet udseende frem for stribet græshoppesangers bredere sribede. Falsterbo, Sverige, den 23. august 1990. Foto: Klaus Malling Olsen

Græshoppesanger, *Locustella naevia*. Fugl med ret svagt tegnet undergump, a la sribet græshoppesanger. Bemærk dog undergumpens hvidlige grundfarve og de inderste underhaledekfjers trekantede mørke tegning, der er artstypisk. Christiansø, Danmark, den 30. august 1991. Foto: Per Kjær

Undergump

Dette er det sværeste at få set hos de to arter, og normalt kun muligt i hånden eller ved fritsiddende syngende fugle. Græshoppesanger har brede mørke trekantede centre på alle undergumpens fjer. Trekanterne "smalner" mod spidsen af de enkelte fjer, og når som regel spidsen; hos nogle er selve spidsen dog lys, men i så fald ses de mørke tegninger som brede mørke trekanter på undergumpen.

Sribet græshoppesanger har gulbrun undergump med smallere mørke fjercentre på undergumpen end græshoppesanger. Skaftestriben og centrene er mørke, hvorfor mørk tegning virker smal og sribet til let plettet: på den enkelte fjer "smalner" skaftestriberne mod basis og spids, og er altså bredest midt på; hvorfor tegningen virker som mørke ovaler frem for græshoppesangers tydelige trekanter. Normalt slutter sribningen før den brede, lysere spids på den enkelte fjer.

Sribet græshoppesanger, *Locustella lanceolata*. Undergumpen er gulbrun; de bredest tegnede fjer har mørke ovaler, mens de resterende er artstypisk finstribede. Kina, 2000. Foto: Bo Pettersson.

Det ligger helt lige for at sammenligne undergumpens fjer med gråsirken (græshoppesanger) og hvidsirken (sribet græshoppesanger). Variationen hos sribet græshoppesanger er dog større, og nogle fugle har mørke pletter, der kan ligne græshoppesangerens; tegningen er dog normalt sortere og "rundere", ikke mørkegrå og trekantet.

Sribet græshoppesanger, *Locustella lanceolata*. Bemærk tydelige sriben over brystet og på oversiden, med smallere sriben på mere gulbrun baggrund på undergumpen; typisk virker arten kraftigst sribet fortil, svagere/smallere sribet bagtil. Grønningen, Vestjylland, Danmark, den 17. oktober 2008. Foto: Klaus Malling Olsen

Græshoppesanger, *Locustella naevia*, undergump. Et typisk individ, hvor underhaledekfjerens mørke mønster er typisk trekantet, og bliver bredere mod fjernes baser. Dette danner et typisk bredstribet mønster bagtil, der er artstypisk for græshoppesanger. Mønsteret kan sammenlignes med undergumpen på gråsiken! Grønningen, Vestjylland, den 14. oktober 2008. Foto: Klaus Malling Olsen

ANDRE SMÅKARAKTERER

Græshoppesanger har fra isse til ryg mørkere længdepletter, tydeligst over isse og forryg. Mønstringen giver oversiden et mørkpletet udseende. Bagryggen og overgumpen er generelt svagere tegnet, og ikke sjældent er overgumpen helt utegnet. Nogle er lidt kraftigere tegnet, og kan her være så godt som identiske med sribet græshoppesanger.

Sribet græshoppesanger har fra isse til ryg længere og mere sammenhængende, samt mørkere striber, der på issen kan give et "vandkæmmet" indtryk. Ryggen og overgumpen er desuden sribet, overgumpen ofte med tydelige mørke striber, hvor græshoppesanger har smallere og mere bruntonede striber.

Græshoppesangers hoved virker ret ensartet og svagt tegnet i olivenbrunt. Nogle har et lidt varmere anstrøg i hele hovedet. Sribet græshoppesanger har generelt lidt tydeligere hovedtegninger, med tendens til gulbrunt anstrøg i ansigtet, især i tøjlerregionen og på hals-siderne, mere distinkt afsat end hos græshoppesangere med lignende anstrøg i ansigtet.

BAGGRUND

Artiklen baserer sig på iagttagelser siden 1970'erne hvoraf en problemfugl i 1984 forårsagede skindstudier på museerne i København og Stockholm. I felten har jeg studeret sribet græshoppesanger på ynglepladser i Sibirien, på trækket i Østkina og på vinterkvarterene i

Thailand, ligesom sidste års "Feltræfobs" muliggjorde yderlige studier i hånden. Græshoppesanger er set herhjemme.

Tak for fotos til Mads Jensen Bunch, Per Kjær og Bo Pettersson samt til Falsterbo Fuglestation for fremvisning af indfangne fugle.

NY KLIRE-ARTIKEL PÅ NETTET – TÆTTERE PÅ

I "Fugle i Felten 03/2009" bragtes en feltbestemmelsesartikel om klirer af Tim Hesselballe Hansen og Rasmus Strack. Uheldigvis blev nogle af fuglene på billederne så små, at det var svært at se de beskrevne kendetegn. Derfor findes artiklen nu i en ny og bedre version på www.dof.dk se under Om DOF > publikationer > Fugle i Felten

Læs endvidere denne artikel i en udvidet version på nettet, hvor også pallas græshoppesanger og sivsanger behandles.